Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

LAUSUNTO
lsn Katri Aho

12.11.2024

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI TIETTYJÄ PINTA-ALA- JA ELÄINPERUSTEISIA TUKIA KOSKEVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA (HE 164/2024 VP)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on saanut kirjalliset lausunnot otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä Ruokavirastolta, Itä-Suomen aluehallintovirastolta, Luonnonvarakeskukselta, Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry:ltä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:ltä, ProAgria Keskusten Liitto ry:ltä, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf:ltä ja Teollisuusliitto ry:ltä.

Maa- ja metsätalousministeriö lausuu edellä mainituissa lausunnoissa esitettyjen huomautusten osalta sekä valiokuntakuulemisessa 5.11.2024 esiin nousseiden seikkojen osalta kunnioittaen seuraavaa.

1. Yleistä

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle toimitetuissa lausunnoissa ei ole ehdotettu muutoksia hallituksen esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin. Yleisesti ottaen lausunnonantajat suhtautuivat myönteisesti eduskunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen ja sen sisältöön.

Ruokavirasto toi lausunnossaan esiin Ruokaviraston tehtäviä sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten osalta. Ruokaviraston lausunnon mukaan virastolle tulee sosiaalisen ehdollisuuden säännösten myötä lisää tehtävää ja sosiaalisen ehdollisuuden toimeenpano aiheuttaa pysyviä muutoksia viraston tietojärjestelmiin sekä vaatii seuraamusten käsittelyyn liittyvää ohjeistusta ja koulutusta sekä mahdollisesti raportointia. Ruokaviraston lausunnossa nostettiin esiin kysymys siitä, miten sosiaaliseen ehdollisuuteen liittyvä koulutus- ja ohjeistusvastuu tullaan järjestämään eri toimijoiden kesken ja että eri toimijoiden sosiaalisen ehdollisuuden toimeenpanon tehtävä- ja vastuualueet tulisi olla selkeästi määritelty ja sovittu.

Itä-Suomen aluehallintoviraston lausunnossa pidettiin ensinnäkin positiivisena ja kannatettavana muutoksena vastuullisuuden huomioimista osana maatalouden tukijärjestelmää. Lausunnon mukaan hallituksen esityksessä kuvattu malli, jossa työsuojeluviranomaisen valvontahavaintoja toimitetaan tukiviranomaiselle sosiaalisen ehdollisuuden noudattamisen arvioimiseksi, on järkevä kaikkien niin valvojien kuin tuensaajien kannalta eikä esitys lisää tuensaajien hallinnollista taakkaa, koska heihin ei kohdistu minkäänlaista uutta valvontaa. Itä-Suomen aluehallintoviraston lausunnossa tuotiin esiin myös se seikka, että tukivaikutuksia on vain ns. toimeenpanokelpoisilla päätöksillä eli lähinnä velvoittavilla päätöksillä. Lausunnon mukaan työsuojeluviranomaisen tapa toimia on ohjaava ja siten valtaosa havaituista laiminlyönneistä tai puutteista korjaantuu jo

tarkastajien antaman ohjauksen perusteella Tapauksia, joissa tukea tosiasiassa jouduttaisiin leikkaamaan sosiaalisen ehdollisuuden laiminlyöntien takia, tulee ennakkoarvion mukaan olemaan hyvin vähän.

Luonnonvarakeskuksen lausunnossa pidettiin sosiaalisen ehdollisuuden säätelyn perustamista tarpeellisena eikä sillä ollut lisättävää esitettyihin viranomaistehtävien määrittelyihin. Luonnonvarakeskuksen lausunnossa pidettiin maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annettuun lakiin [1559/2001] ehdotettua muutosta siitä, että kasvintuotannon tuen ennakoita voitaisiin maksaa ennen kuin tilakohtaiset tarkastukset on suoritettu loppuun, tarpeellisena. Lausunnon mukaan ehdotus potentiaalisesti mahdollistaa tukiennakoiden maksamisen myös muille kuin kasvihuonetuotantoa harjoittaville maatiloille kansallisten tukien osalta.

Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry piti ensinnäkin lausunnossaan hyvänä asiana sitä, että tuenhakijoiden näkökulmasta sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen tuen saamisen ehtona ei vaikuta tuenhakijaan kohdistuvina uusina valvontoina. Lausunnon mukaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset tuen saamisen edellytyksenä lisää myös yleisellä tasolla tuenhakijoiden tietoisuutta työsuhde- ja työturvallisuuslainsäädännöstä ja niihin liittyvistä käytännöistä. Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry:n lausunnossa korostettiin sitä, että valtakunnallisten työehtosopimusten tulkintaoikeus on yksin sopimusosapuolilla eli Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry:llä ja Teollisuusliitto ry:llä. Edelleen lausunnon mukaan vaatimus esimerkiksi kirjallisesta työsopimuksesta toimialoilla on jo muutaman vuoden ollut Suomessa voimassa yleissitovien työehtosopimusten perusteella. Lausunnossa pidettiin erityisen tärkeänä sitä, ettei huomautukset tai ensimmäinen kehotus vielä johda tukiseuraamuksiin. Lausunnossa kannatettiin sitä, että kansallisten tukien lakiin on ehdotettu mahdollisuus maksaa kasvintuotannon tuen ennakkoa, vaikka kaikkia tarkastuksia tiloilla ei ole vielä tehty, koska tämä parantaa tuenhakijoiden maksuvalmiutta.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry katsoi ensinnäkin lausunnossaan, että EU-asetukseen säädetyt sosiaalisen ehdollisuuden vaateet lisäävät ruuantuotannon sosiaalista kestävyyttä sekä oikeudenmukaisen kohtelun että sosiaaliturvaan osallisuuden lisääntymisen myötä. Sosiaaliseen ehdollisuuteen sisältyvä vaatimus turvallisista ja terveellisistä työoloista lisää sosiaalista kestävyyttä myös työturvallisuustyön lisääntymisen myötä niin maatiloilla, viranomaisissa kuin järjestöissä. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry piti lausunnossaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksia koskevaa soveltamisalaa (maataloustoiminta) perusteltuna. Lausunnossa nostettiin esiin kysymys myös kirjallisesta työsopimuksesta. Lausunnossa ehdotettiin lisäksi sosiaalisen ehdollisuuden soveltamisalaa rajaavaksi tulkinnaksi työsopimuslain lisäksi tapaturmavakuutuskäytännön ja todettiin, että perusteluja olisi hyvä tältä osin täydentää.

ProAgria Keskusten Liitto ry:n lausunnon mukaan maatalouden neuvontapalveluiden valvontaseuraamukset on [laissa] kuvattu varsin epämääräisesti ja lausunnossa toivottiin tähän konkreettisempaa määrittelyä ja selkeää erottelua Neuvo-järjestelmän kanssa. Lausunnon mukaan laissa on yleisesti ottaen positiivista se, että sosiaalinen ehdollisuus on listattu viimeiseksi [vähennysten ja seuraamusten] laskentajärjestyksessä ja että jo nyt työsuojelua valvovat viranomaiset vastaisivat myös sosiaalisen ehdollisuuden valvonnasta eli uusia valvovia viranomaisia ei tarvita. ProAgria Keskusten Liitto ry:n lausunnon mukaan [sosiaalisen ehdollisuuden] sanktioinnin rajat on asetettava selkeästi ja rikkomukset pitäisi määritellä riittävän tarkasti sekä esitti lausunnossaan erilaisia kysymyksiä siitä, mihin sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset kohdentuvat.

Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf piti lausunnossaan ensinnäkin valittuja linjaratkaisuja kohtuullisina ottaen huomioon ne rajoitetut muutosmahdollisuudet, mitä on olemassa suhteessa EU-lainsäädäntöön. Lausunnossa katsottiin, että sosiaalinen ehdollisuus on tärkeässä roolissa lisätä tietoisuutta ja sitoutumista työterveydestä ja työsopimuksista riskialttiilla toimialalla. Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf korosti lausunnossaan sen tärkeyttä, ettei tuenhakijoihin kohdistu uusia valvontoja ja että sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten valvonta tehdään työsuojelutarkastusten yhteydessä. Lisäksi lausunnossa tuotiin esiin, ettei pienistä sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksiin liittyvistä rikkeistä tai laiminlyönneistä tulisi aiheuta tukiseuraamuksia. Edelleen lausunnossa pidettiin erittäin tärkeänä ja askeleena oikeaan suuntaan sitä, että myös kansallisen kasvintuotannon tuen ennakkomaksut voidaan maksaa ennen kuin tilakohtaiset tarkastuksen on loppuun suoritettu.

Teollisuusliitto ry:n piti lausunnossaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusta tuen myöntämisen edellytykseksi odotettuna edistysaskeleena. Lausunnon mukaan maa- ja puutarhatalouden työntekijöiden työehtojen, -terveyden ja -turvallisuuden nostaminen ympäristön- ja eläintensuojeluun liittyvien ehtojen rinnalle on oikeudenmukaista ja ensiarvoisen tärkeää Suomessa, jossa maa- ja puutarhataloutta voidaan pitää riskialoina työperäisen hyväksikäytön osalta. Teollisuusliitto ry:n lausunnossa nostettiin esiin kirjalliseen työsopimukseen liittyviä kysymyksiä. Edelleen Teollisuusliitto ry:n lausunnon mukaan liitto pitää toimivaltaista työsuojeluviranomaista sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten valvonnan osalta osaavana ja oikeana tahona, mutta nosti esille huolen viranomaisen rajallisista resursseista lisätehtävien osalta.

2. Huomioita lausunnoissa esitettyihin seikkoihin

Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset koskevat Euroopan unionin maataloustukirahastosta kokonaan rahoitettavia tukia sekä tiettyjä maaseuturahastosta osarahoitettuja korvauksia. Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksiin kuuluvat tietyt työsopimus-, työaika- ja työturvallisuuslainsäädännön säännökset. Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen yhtenä tuen tai korvauksen saamisen edellytyksenä koskee tuenhakijan maataloustoimintaa. Maataloustoimintaan kuuluu suunnitelma-asetuksen[1] 4 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu maataloustuotteiden tuottaminen että suunnitelma-asetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu maatalousmaan säilyttäminen. Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset eivät ulotu maatalousyrityksen mahdollisiin muihin elinkeinoihin kuten maatilamatkailuun.

Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset koskevat työnantajina toimivia maatalousyrittäjiä eli maatalousyrittäjiä, joilla on palkattua työvoimaa maataloustoiminnassaan.

Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen yhtenä tuen tai korvauksen saamisen edellytyksenä ei koske itse maatalousyrittäjää. Jos maataloustoimintaa harjoite-

[1] Jäsenvaltioiden yhteisen maatalouspolitiikan nojalla laadittavien, Euroopan maatalouden tukirahastosta (maataloustukirahasto) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) rahoitettavien strategiasuunnitelmien (YMP:n strategiasuunnitelmat) tukea koskevista säännöistä sekä asetusten (EU) N:o 1305/2013 ja (EU) N:o 1307/2013 kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/2115

taan kommandiittiyhtiön tai osakeyhtiön muodossa, sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset eivät koske kommandiittiyhtiön vastuunalaista yhtiömiestä eikä osakeyhtiön maatalousyrittäjänä toimivaa osakkeenomistajaa.

Jos maatalousyrittäjä / maatalousyritys ostaa omaan maataloustoimintaansa liittyvää palvelua tai urakointia (kuten viljan ja rehun kylvö tai korjuu) esimerkiksi koneurakointiyritykseltä, ulkopuoliselta yritykseltä ostettu palvelu tai urakointi ei kuulu maataloustukea hakevan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten piiriin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa 5.11.2024 nostettiin esiin kysymys kirjallisesta työsopimuksesta. Työsopimuslain (55/2001) 3 §:n mukaan työsopimus voidaan tehdä suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että vaatimus kirjallisesta työsopimuksesta on voimassa yleissitovien alakohtaisten työehtosopimusten nojalla, maataloustoiminnan osalta Maaseutuelinkeinojen työehtosopimuksessa. Maa- ja metsätalousministeriö viittaa tältä osin myös Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry:n eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle toimittamaan lausuntoon.

Osassa valiokunnalle toimitetuissa lausunnoissa on nostettu esiin huoli siitä, että sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten laiminlyönneistä aiheutuisi tukiseuraamuksia ns. pienien rikkeiden tai puutteellisuuksien johdosta. Tältä osin maa- ja metsätalousministeriö toteaa ensinnäkin, että tukivaikutuksia on vain ns. toimeenpanokelpoisilla päätöksillä (ts. lähinnä velvoittavilla päätöksillä) eli pienistä rikkeistä ei aiheudu tukiseuraamuksia. Tapauksia, joissa maataloustukea tosiasiassa jouduttaisiin leikkaamaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten laiminlyöntien takia, tulee ennakkoarvion mukaan olemaan hyvin vähän. Maa- ja metsätalousministeriö viittaa tältä osin myös Itä-Suomen aluehallintoviraston eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle toimittamaan lausuntoon ja huomioihin.

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle aiemmin toimitetun 31.10.2024 päivätyn muistion liitteenä olevassa, parhaillaan lausunnolla olevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta (*Valtioneuvoston asetus Euroopan unionin viljelijätukien ehdollisuuden lakisääteisistä hoitovaatimuksista sekä niiden ja hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimusten noudattamisen valvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta*) käy ilmi ehdotus sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten laiminlyönneistä aiheutuvista tukiseuraamuksista ja asetusluonnoksen liitteestä 4 käy ilmi ne kansalliset säännökset, jotka kuuluvat EU-lainsäädännön mukaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksiin. Valtioneuvoston asetusluonnoksen lausuntoaika päättyy 20.11.2024.

3. Lopuksi

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei hallituksen esitykseen (HE 164/2024 vp) sisältyviä lakiehdotuksia tulisi eduskuntakäsittelyn aikana muuttaa.